

מראי מקומות

ירושלים לא נתחלקה לשבטים

השיעור יעובר על ידי
הרב אסף בדנרש שליט"א

בית שמש - ז' טבת תשע"ז

בענין ירושלים לא נתחלקה לשבטים

(1) תלמוד בבלי מסכת יומא דף יב עמוד א

והתניא: אחזתכם - אחזתכם מטמאה בנגעים, ואין ירושלים מטמאה בנגעים. אמר רבי יהודה: אני לא שמעתי אלא מקום מקדש בלבד...

במאי קא מיפלגי? תנא קמא סבר: ירושלים לא נתחלקה לשבטים, ורבי יהודה סבר: ירושלים נתחלקה לשבטים. ובפלוגתא דהני תנאי, דתניא: מה היה בחלקו של יהודה - הר הבית, הלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין - אולם, והיכל, ובית קדשי הקדשים. ורצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת לחלקו של בנימין, ובה היה מזבח בנוי. ובנימין הצדיק היה מצטער עליה לבלעה בכל יום, שנאמר חופף עליו כל היום. לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן לגבורה, שנאמר ובין כתפיו שכן. והאי תנא סבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים, דתניא: אין משכירין בתים בירושלים, לפי שאינה שלהן. רבי אלעזר בר (צדוק) [שמעון] אומר: אף לא מטות. לפיכך, עורות קדשים - בעלי אושפיזינן נוטלין אותן בזרוע.

(2) תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פב עמוד ב

עשרה דברים נאמרו בירושלים: אין הבית חלוט בה, ואינה מביאה עגלה ערופה, ואינה נעשית עיר הנדחת, ואינה מטמאה בנגעים, ואין מוציאין בה זיזין וגזוזטראות, ואין עושין בה אשפות, ואין עושין בה כבשונות, ואין עושין בה גנות ופרדסות חוץ מגנות וורדין שהיו מימות נביאים הראשונים, ואין מגדלים בה תרנגולין, ואין מלינין בה את המת. אין הבית חלוט בה - דכתיב: וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות לקונה אותו לדורותיו, וקסבר: לא נתחלקה ירושלים לשבטים. ואינה מביאה עגלה ערופה - דכתיב: כי ימצא חלל באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך לרשתה, וירושלים לא נתחלקה לשבטים. ואינה נעשית עיר הנדחת - דכתיב: עריך, וירושלים לא נתחלקה לשבטים. ואינה מטמאה בנגעים - דכתיב: ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחוזתכם, וירושלים לא נתחלקה לשבטים...

(3) תלמוד בבלי מסכת זבחים דף נג עמוד ב

וקרן מזרחית דרומית לא היה לה יסוד. מ"ט? אמר ר' אלעזר: לפי שלא היתה בחלקו של טורף, דאמר רב שמואל בר רב יצחק: מזבח אוכל בחלקו של יהודה אמה. אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי חמא ברבי חנינא: רצועה היתה יוצאה מחלקו של יהודה ונכנסה בחלקו של בנימין, והיה בנימין הצדיק מצטער עליה בכל יום לנוטלה, שנאמר: חופף עליו כל היום, לפיכך זכה בנימין הצדיק ונעשה אושפיזן להקב"ה, שנאמר: ובין כתפיו שכן.

(4) יהושע פרק טו פסוק סג

ואת היבوسی יושבי ירושלים לא יוכלו בני יהודה להורישם וישב היבوسی את בני יהודה בירושלים עד היום הזה:

(5) יהושע פרק יח

(כא) והיו הערים למטה בני בנימין למשפחותיהם יריחו ובית חגלה ועמק קציץ:
(כז) וצלע האלף והיבوسی היא ירושלים גבעת קרית ערים ארבע עשרה וחצריהן זאת נחלת בני בנימין למשפחתם:

(6) שופטים פרק א פסוק כא

ואת היבوسی ישב ירושלים לא הורישו בני בנימין וישב היבوسی את בני בנימין בירושלים עד היום הזה:

(7) תוספות מסכת בבא קמא דף פב עמוד ב

ואין מטמא בנגעים דכתיב אחוזתכם וירושלים לא נתחלקה לשבטים - אין לפרש שנתחלקה אלא שנתנו דושנה של יריחו תחתיה ולפיכך אין מטמא דבפ"ק דיומא (דף יב). משמע דלמ"ד לא נתחלקה לא נתחלקה ממש וא"ת מגליה דלא נתחלקה ממש דלמא סבר נתחלקה אלא שנתנו דושנה של יריחו תחתיה כמו לר' יהודה דאמר נתחלקה ומטמא ובית המקדש עצמו אין מטמא אע"ג דנתחלק אלא משום שנתנו דושנה של יריחו תחתיה כדאמר התם וי"ל דבית המקדש סברא הוא אע"ג דנתחלק דחזרו וקנו אותו כדי שיהא לכל ישראל חלק בו אבל ירושלים אם מתחילה נתחלקה למה היו חוזרין וקונין אותה.

(8) תוספות מסכת יומא דף יב עמוד א

ירושלים לא נתחלקה לשבטים - תימה דבפרק איזהו מקומן (זבחים דף נג): אמרינן דקרן דרומית מזרחית לא היה לו יסוד לפי שלא היה בחלקו של טורף וא"כ למ"ד לא נתחלקה מאי שנא דשאר מקומות של המזבח היה להם יסוד ומזרחית דרומית לא היה לה יסוד ואין לתרץ דלדידיה היה להם יסוד מכל צדדיו דאם כן אל יסוד מזבח העולה מאי עביד ליה דמשמע שיש ליתן אותו במקום שיש לו מכלל דאיכא דוכתא דלא היה לו יסוד וי"ל הכי גמירי שלא לעשות יסוד למזרחית דרומית דכתיב [דה"א כח] הכל בכתב.

(9) רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ז הלכה יד

ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה, ואלו דברים שנאמרו בירושלים: אין מלינין בה את המת, ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם ואין משכירין בתוכה בתים, ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב, ואין מקיימין בה קברות חוץ מקברי בית דוד וקבר חולדה שהיו בה מימות נביאים הראשונים, ואין נוטעין בה גנות ופרדסים, ואינה נזרעת ואינה נחרשת שמא תסרח, ואין מקיימין בה אילנות חוץ מגינת ורדים שהיתה שם מימות נביאים הראשונים, ואין מקיימין בה אשפה מפני השרצים, ואין מוציאין הימנה זיזין וגזוזטראות לר"ה מפני אהל הטומאה, ואין עושין בה כבשונות מפני העשן, ואין מגדלין בה תרנגולות מפני הקדשים, וכן לא יגדלו הכהנים תרנגולים בכל א"י מפני הטהרות, ואין הבית נחלט בה, ואינו מטמא בנגעים, ואינה נעשית עיר הנדחת, ואינה מביאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים.

(10) רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ב הלכה י

יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו הסובב, אלא היה היסוד משוך כנגד כל רוח צפון ומערבי ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת וקרן דרומית מזרחית לא היה לה יסוד.

(11) כסף משנה הלכות בית הבחירה פרק ב הלכה י

יסוד המזבח וכו'. בפ"ג דמדות תנן היסוד היה מהלך על פני כל הצפון ועל פני כל המערב ואוכל בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת ובפרק איזהו מקומן (דף נ"ג:) אמרי' קרן מזרחית דרומית לא היה לו יסוד מ"ט אמר ר' אלעזר לפי שלא היתה בחלקו של טורף דאמר רב שמואל בר רב יצחק מזבח אוכל בחלקו של יהודה אמה ופי' רש"י טורף בנימין דכתיב ביה זאב יטרף שנתבא עליו יעקב בבקר יאכל עד באחסנתיה יתבני מדבחה ואותה הקרן לא היתה בחלקו כדמפרש ואזיל וכו'.

(12) סמ"ג - חלק מצות עשה - מצוה קסג

קרן מזרחית דרומית לא היה בו יסוד לפי שאותה אמה של רוחב היסוד לאותו צד הייתה מרצועה שיוצאה מחלקו של יהודה ונכנסת בחלקו של בנימין ושאר המזבח של אולם וההיכל ובית קדשי הקדשים היה בחלקו של בנימין כדתניא בפרק קמא דיומא (יב, א) ובאיזהו מקומן (נד, ב) והר הבית והלשכות והעזרות היו בחלקו של יהודה.

(13) סמ"ג - חלק מצות עשה - מצוה רלט

ותניא בתורת כהנים (מצרוע פ"ג) אחוזה מטמאה בנגעים ואין ירושלם מטמאה בנגעים שלא נתחלקה לשבטים.

(14) סמ"ג - חלק מצות עשה - מצוה עח

ואין מודדין לירושלים שאין ירושלים מביאה עגלה ערופה לפי שלא נתחלקה לשבטים ונאמר באדמה אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה לרשתה.

(15) מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק לה

[עשרה דברים נאמרו בירושלים] אין ירושלים מטמאה בנגעים. ואין נידונית בעיר הנדחת... ואין מקיימין בה סורר ומורה דברי רבי נתן שנאמר ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אותו אל זקני עירו ואל שער מקומו (דברים כ"א י"ט) אין זה עירו ואין זה מקומו. אין מוכרין בה בתים אלא מן הקרקעות ולמעלה. ואין הבית צמיתות בה לאחר י"ב חודש. ואין לוקחין בה שכר מטות. רבי יהודה אומר אף לא שכר מטות מוצעות. לא היו לוקחים בה עורות קדשים. מה היו עושים מהם רשב"ג אומר נותנין אותם לבעלי אושפיזין...

כתוב אחד אומר באחד שבטיך (דברים י"ב י"ד). וכתוב אחד אומר מכל שבטיכם (שם שם ה'). באחד שבטיך זו שבט יהודה ובנימין. מכל שבטיכם זו ירושלים שכל ישראל שותפין בה. מה היה בחלקו של יהודה הר הבית והלשכות והעזרות. ומה היה בחלקו של בנימין ההיכל והאולם ובית קדשי הקדשים וכראש תור היה יוצא ונכנס והיה חוזר לאחוריו ועליו מזבח בנוי זכה בנימין ונעשה אושפיזיכא לגבורה שנאמר ובין כתפיו שכן (שם ל"ג י"ב).

(16) רש"י מסכת בבא קמא דף פב עמוד ב

אין הבית חלוט בה - כדין בתי ערי חומה אלא גאולה תהיה לו אם ירצה לגאול ואם יגיע יוכל יוצא ביוכל ככתי ערי חצרים.

(17) שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף פב/ב

אין הבית חלוט בה. אינו נמכר לצמיתות שלא נתחלקה לשבטים ולא מצי לאקנויי לדירה. וזה לשון הרמ"ה ז"ל בפרטיו אין הבית חלוט בה דכתיב לצמיתות לקונה אותו לדורותיו וקסבר ירושלים אינה מתחלקת לשבטים מאן מקנה ליה.

(18) רש"י מסכת מגילה דף כו עמוד א

אין משכירין - בעלי בתים את בתיהם לעולי רגלים, אלא בחנם נותנין להן, ונכנסין לתוכן.

(19) פירוש המשנה לרמב"ם מסכת נגעים פרק יב משנה ד

והטעם שאין ירושלים מתטמא בנגעים לפי שנאמר ארץ אחוזתכם וירושלם לא נתחלקה לשבטים אלא היא מקום עבודה משותף לכל.

(20) פירוש המשנה לרמב"ם מסכת ראש השנה פרק ד משנה א

[יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעים אבל לא במדינה] כבר ביארנו לך כמה פעמים כי מקדש נקראת ירושלים כולה.

(21) פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סוכה פרק ג משנה י

[בראשונה היה לולב ניטל במקדש שבעה ובמדינה יום אחד] מדינה, היא שאר ארץ ישראל חוץ מירושלם, וכבר ביארנו זה במסכת מעשר שני.

(22) רמב"ם הלכות קרבן פסח פרק ה הלכה ט

מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש חמשה עשר מיל או יתר הרי זה דרך רחוקה

(23) תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד א

תנו רבנן: סומא ומי שאינו יכול לכוין את הרוחות - יכוין לבו כנגד אביו שבשמים, שנאמר +מלכים א' ח'+ והתפללו אל ה'; היה עומד בחוץ לארץ - יכוין את לבו כנגד ארץ ישראל שנאמר: +מלכים א' ח'+ והתפללו אליך דרך ארצם; היה עומד בארץ ישראל - יכוין את לבו כנגד ירושלים, שנאמר: +מלכים א' ח'+ והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת; היה עומד בירושלים - יכוין את לבו כנגד בית המקדש, שנאמר: +דברי הימים ב' ו'+ והתפללו אל הבית הזה; היה עומד בבית המקדש - יכוין את לבו כנגד בית קדשי הקדשים, שנאמר: +מלכים א' ח'+ והתפללו אל המקום הזה; היה עומד בבית קדשי הקדשים - יכוין את לבו כנגד בית הכפורת; היה עומד אחורי בית הכפורת - יראה עצמו כאילו לפני הכפורת; נמצא: עומד במזרח - מחזיר פניו למערב, במערב - מחזיר פניו למזרח, בדרום - מחזיר פניו לצפון, בצפון - מחזיר פניו לדרום; נמצאו כל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד. אמר רבי אבין ואיתימא רבי אבינא: מאי קראה - +שיר השירים ד'+ כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות, תל שכל פיות פונים בו.

(24) תלמוד ירושלמי מסכת הגיגה פרק ג הלכה ו

ובירושלם נאמנין אף על הקודש אף על פי שיש עדים יודעים אמר רבי יהושע בן לוי ירושלים הבנויה כעיר שחבורה לה יחדיו עיר שהיא עושה כל ישראל חברים מעתה אפילו בשאר ימות השנה אמר רבי זעורה ובלבד בשעה ששם עלו שבטים

(25) דברים פרק יב פסוקים ח - יא

לא תעשון ככל אשר אנחנו עשים פה היום איש כל הישר בעיניו: כי לא באתם עד עתה אל המנוחה ואל הנחלה אשר יי אלהיך נתן לך: ועברתם את הירדן וישבתם בארץ אשר יי אלהיכם מנחיל אתכם והניח לכם מכל איביכם מסביב וישבתם בטח: והיה המקום אשר יבחר יי אלהיכם בו לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם מעשרתיכם ותרמת ידכם וכל מבחר נדריכם אשר תדרו ליי:

(26) שמואל ב פרק ה פסוקים א - ה

ויבאו כל שבטי ישראל אל דוד חברונה ויאמרו לאמר הננו עצמך ובשרך אנחנו: גם אתמול גם שלשום בהיות שאול מלך עלינו אתה הייתה מוציא והמבי את ישראל ויאמר יי לך אתה תרעה את עמי את ישראל ואתה תהיה לנגיד על ישראל: ויבאו כל זקני ישראל אל המלך חברונה ויכרת להם המלך דוד ברית בחברון לפני יי וימשחו את דוד למלך על ישראל: בן שלשים שנה דוד במלכו ארבעים שנה מלך: בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים ובירושלם מלך שלשים ושלוש שנה על כל ישראל ויהודה:

(27) שמואל ב פרק טו פסוקים ז - י

ויהי מקץ ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל המלך אלכה נא ואשלם את נדרי אשר נדרתי ליי בחברון: כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור בארם לאמר אם ישיב ישיבני יי ירושלם ועבדתי את יי: ויאמר לו המלך לך בשלום ויקם וילך חברונה: וישלח אבשלום מרגלים בכל שבטי ישראל לאמר כשמעכם את קול השפר ואמרתם מלך אבשלום בחברון:

ועיין עוד חידושי מרן רי"ז הלוי סוף הל' בית הבחירה, חזון איש יומא סימן קכו אות ח.